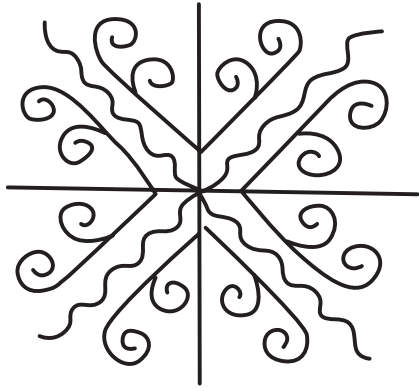

*Присвячую
моїй дружині Ларисі*

ЗМІСТ

Січень

1	Степан Бандера	20	16	Кирило-Мефодіївське братство	35
2	Павло Тетеря	21	17	Процес 59-и	36
3	Владислав Городецький	22	18	Переяславська рада 1654 р.....	37
4	Наукове товариство імені Тараса Шевченка	23	19	Михайло Драй-Хмара	38
5	Перші українські паперові гроші (Гроші УНР)	24	20	Львівський університет	39
6	Василь Стус	25	21	Степан Чарнецький	40
7	Миколи Аркаси: батько, син та онук	26	22	Проголошення незалежності УНР. Злука УНР і ЗУНР	41
8	Володимир Сосюра	27	23	Угода Пилипа Орлика з Девлет-Гіреєм	42
9	Сергій Параджанов	28	24	Семен Палій	43
10	Петро Дорошенко	29	25	Початок Хмельниччини	44
11	Петро Могила	30	26	Михайло Павлик	45
12	«Великий погром» 1972 р.	31	27	Павло Чубинський	46
13	Левко Мацієвич	32	28	Повстання на «Арсеналі» у Києві 1918 р.	47
14	Іван Огієнко	33	29	Бій під Крутами	48
15	Агатангел Кримський	34	30	Володимир Антонович	49
31	Іван Пулюй	50			

Лютий

1	Євген Маланюк	52	15	Павло Шандрук	66
2	Валеріан Підмогильний	53	16	Кубанська Народна Республіка	67
3	Створення ОУН	54	17	Йосип Сліпий	68
4	Юрій Дрогобич-Котермак	55	18	Софія Русова	69
5	Операція «Френтік»	56	19	Передача Криму до складу УРСР 1954 р.	70
6	Ялтинська конференція 1945 р.	57	20	Юрій Кульчицький	71
7	Депортації зі Західної України у 1939–1941 роках	58	21	Вікентій Хвойка	72
8	Червоний терор у Києві 1918 р.	59	22	Олена Теліга	73
9	Берестейський мир 1918 р.	60	23	Челебі Челебієв	74
10	Василь Вишиваний (Вільгельм Габсбург)	61	24	Іван Липа	75
11	Федір Штейнгель	62	25	Леся Українка	76
12	Тризуб — малий герб України	63	26	Кирило Розумовський	77
13	Лев Шестов	64	27	Іван Богун	78
14	Микола Шлемкевич	65	28	Перша українська друкарня	79
	29 Барська конфедерація 1768 р.	80			

Березень

1	Галшка Гулевичівна	82	16	Юрій Дараган	97
2	Ярослав Івашкевич	83	17	Августин Волошин	98
3	Лев Ребет	84	18	Донецько-Криворізька республіка	99
4	Ніл Хасевич	85	19	Василь Липківський	100
5	Роман Шухевич	86	20	Боротьбисти	101
6	Гімн України	87	21	Володимир Антонов- Овсієнко	102
7	Створення Української Центральної Ради	88	22	Микола Лисенко	103
8	Львівський «собор» 1946 р.	89	23	Відновлення Київської православної митрополії 1620 р.	104
9	Тарас Шевченко	90	24	Фортеця Кодак	105
10	Андрій Боголюбський	91	25	Микола Василько	106
11	«Перестройка» в СРСР у 1985–1991 роках	92	26	Родина Кістяківських	107
12	Володимир Вернадський	93	27	II поділ Польщі	108
13	Ольгердт Бочковський	94	28	Роман Ракушка- Романовський	109
14	Заснування Нової Січі	95	29	Мілена Рудницька	110
15	Карпатська Україна	96	30	Кримська війна 1853–1856 років	111
	31 Микола Міхновський	112			

Квітень

1	Микола Гоголь	114	16	Пилип Орлик	129
2	Максим Березовський	115	17	В'ячеслав Липинський	130
3	Друкарня Києво- Печерської лаври	116	18	Завершення I війни між радянською Росією та УНР	131
4	Тарас Трясило	117	19	Процес Спілки Визволення України	132
5	Дмитро Чижевський	118	20	Петро Конашевич- Сагайдачний	133
6	Гedeон Святополк- Четвертинський	119	21	Северин Наливайко	134
7	Король Юрій II	120	22	Угода «Петлюра— Пілсудський» 1920 р.	135
8	Приєднання Криму до Російської імперії	121	23	Сильвестр Косів	136
9	Анексія Бессарабії Румунським королівством	122	24	Король Юрій I	137
10	Патріарх Мстислав (Степан Скрипник)	123	25	Українізація	138
11	Визволення Криму від більшовиків 1918 р.	124	26	Чорнобильська катастрофа 1986 р.	139
12	Холодноярська республіка	125	27	Братство Української Державності	140
13	Юрій Хмельницький	126	28	Операція «Вісла»	141
14	Теодор Ромжа	127	29	Переворот Павла Скоропадського	142
15	Микола Кибальчич	128	30	«Кобзар» Тараса Шевченка	143

Травень

1	Митрополит Макарій I	146	16	Битва на Жовтих Водах 1648 р.	161
2	Іван Айвазовський	147	17	Брати Мечникови	162
3	Адам Кисіль	148	18	Депортація кримських татар 1944 р.	163
4	Львів	149	19	Руйнування Чортомлицької Січі	164
5	Юрій Липа	150	20	Іван Павловський	165
6	Олекса Тихий	151	21	Катерина II та Україна	166
7	Родина Алчевських	152	22	Симон Петлюра	167
8	Українці у II світовій війні	153	23	Євген Коновалець	168
9	Кирило Осмак	154	24	Кирило та Мефодій	169
10	Юрій Долгорукий	155	25	Ігор Сікорський	170
11	Повстання Остриниці	156	26	Битва під Корсунем 1648 р.	171
12	Ак-Яр—Севастополь	157	27	Київ	172
13	Микола Хвильовий	158	28	Коліїщина	173
14	Василь Стефаник	159	29	Михайло Омелянович- Павленко	174
15	Тарас Бульба-Боровець	160	30	Емський указ 1876 р.	175
	31	Битва на Калці 1223 р.			176

Червень

1	Батозька битва 1652 р.	178	16	Іван Підкова	193
2	Депортація з Криму болгар, вірмен, греків і ромів 1944 р.	179	17	Іван Брюховецький	194
3	Євген Петрушевич	180	18	Феофан Прокопович	195
4	Братство Тарасівців	181	19	Князь Роман Мстиславич ...	196
5	Петрик Іваненко	182	20	Євген Чикаленко	197
6	Данило Щербаківський	183	21	Юрій Кондратюк	198
7	Битва на Солониці 1596 р.	184	22	Початок німецько- радянської війни 1941–1945 років	199
8	Чортківська офензива 1919 р.	185	23	I Універсал Центральної Ради	200
9	Походи запорожців на Стамбул і Трапезунд.....	186	24	Петро Болбочан	201
10	Олег Ольжич	187	25	Приєднання Криму Української держави 1918 р.	202
11	Заколот Пушкаря- Барабаша 1657 р.	188	26	Київський собор 1629 р.	203
12	Карпатський рейд Ковпака	189	27	Іван Самойлович	204
13	Оксана Лятуринська	190	28	Битва під Берестечком 1651 р.	205
14	Батько та син Беретті	191	29	Приєднання Закарпаття до Української РСР 1945 р. ...	206
15	Руйнування Нової Січі	192	30	Відновлення Української держави у Львові 1941 р.	207

Лицень

1	Люблінська унія 1569 р.	210	16	Декларація про державний суверенітет УРСР 1990 р.	225
2	Михайло Драгоманов	211	17	Йосип Гладкий	226
3	Князь Святослав Хоробрий	212	18	Повстання «полуботківців» 1917 р.	227
4	Сергій Дельвіг	213	19	Володимир Чехівський	228
5	Створення Комуністичної партії України 1918 р.	214	20	Прутський мир 1711 р.	229
6	Мартин Небаба	215	21	Богдан Лепкий	230
7	Микола Скрипник	216	22	Депортація християн зі Криму 1778 р.	231
8	Полтавська битва 1709 р.	217	23	Памво Беринда	232
9	Битва під Конотопом 1659 р.	218	24	Княгиня Ольга	233
10	Антоній Печерський	219	25	Нестор Махно	234
11	Українська Головна Визвольна Рада	220	26	Артемій Ведель	235
12	Бруно Шульц	221	27	Київський університет	236
13	Бойчукісти	222	28	Станіслав Мрозовицький	237
14	Патріарх Володимир (Романюк)	223	29	Андрей Шептицький	238
15	Володимир Великий	224	30	Валуєвський циркуляр 1863 р.	239
	31 Станіслав-Михайло Кричевський	240			

Серпень

1	Початок I світової війни	242	16	Українсько-польсько-радянська війна 1920 р.	257
2	Створення Легіону Українських Січових Стрільців	243	17	Максим Берлинський	258
3	Юрій Немирич	244	18	Олександр Кониський	259
4	Іван Мазепа	245	19	Георгій Гамов	260
5	Дмитро Яворницький	246	20	Російська окупація Галичини 1914–1915 років	261
6	Богдан Хмельницький	247	21	Осип Маковей	262
7	Володимир Винниченко	248	22	III Надзвичайний збір ОУН(б) 1943 р.	263
8	Пантелеймон Куліш	249	23	Пакт Молотова-Ріббентропа 1939 р.	264
9	Варвара та Богдан Ханенки	250	24	Українські держави	265
10	Марко Вовчок	251	25	Іван Багряний	266
11	Олександр Шульгин	252	26	Депортація німців з УРСР 1941 р.	267
12	Битва на Ворсклі 1399 р.	253	27	Іван Франко	268
13	Християн Раковський	254	28	Грицько Чупринка	269
14	Хрещення киян 988 р.	255	29	Микола Лукаш	270
15	Зборівська битва 1649 р.	256	30	Українська Військова Організація	271
	31	Визволення Києва 31 серпня 1919 р.			272

Вересень

1	Початок II світової війни	274	16	Гадяцька угода 1658 р.	289
2	Князь Олег	275	17	Приєднання Західної України до УРСР 1939 р.	290
3	Хасиди	276	18	Олександр Шумський	291
4	Іван Виговський	277	19	Початок німецької окупації Києва 1941 р.	292
5	Юрій Литвин	278	20	Іван і Надія Світличні	293
6	Михайло Браїчевський	279	21	Леонід Кисельов	294
7	Тодось Осьмачка	280	22	Олександр Потебня	295
8	Битва під Оршею	281	23	Хотинська битва 1621 р. ...	296
9	Іван Котляревський	282	24	Пилявецька битва 1648 р.	297
10	Дмитро Донцов	283	25	Справа Бейліса	298
11	Костянтин Острозький- старший	284	26	Бродські	299
12	Олександр Кошиць	285	27	Юрій Горліс-Горський	300
13	Лазар Баранович	286	28	Радянсько-німецький договір про дружбу 1939 р.	301
14	Хаджибей—Одеса	287	29	Бабин Яр	302
15	Михайло Максимович	288	30	Битва на Синіх Водах 1362 р.	303

ЖОВТЕНЬ

1	Валер'ян Поліщук	306	16	Петро Григоренко	321
2	Лжедмитрій I	307	17	«Студентська революція» 1990 р.	322
3	Микола Василенко	308	18	Сергій Єфремов	323
4	Юрій Клен	309	19	Собор руських учених 1848 р.	324
5	Богдан-Ігор Антонич	310	20	Берестейська унія 1596 р.	325
6	Сергій Шелухин	311	21	Депортації із Західної України 1947 р.	326
7	Валерій Марченко	312	22	Дмитро Байда- Вишневецький	327
8	Михайло Кравчук	313	23	Михайло Семенко	328
9	Йов Борецький	314	24	Микола Біляшівський	329
10	Віктор Петров	315	25	I Всеукраїнський собор УАПЦ 1921 р.	330
11	Земський собор 1653 р.	316	26	Народні Збори Західної України	331
12	Данило Апостол	317	27	Іван Лисяк-Рудницький	332
13	Петро та Семен Гулаки-Артемівські	318	28	Федір Ернст	333
14	Створення Української Повстанської Армії	319	29	Комісія Молотова	334
15	Києво-Могилянська академія	320	30	Степан Ленкавський	335
	31	Марко Безручко	336		

Листопад

1	Листопадовий зрив 1918 р.	338	16	Григорій Орлик	353
2	Рафаїл Заборовський	339	17	Іван Скоропадський	354
3	Сандормох	340	18	Варшавський процес 1935–1936 років	355
4	Повстання Івана Мазепи	341	19	II Зимовий похід Армії УНР	356
5	Куруківська угода 1625 р.	342	20	III Універсал Центральної Ради	357
6	Маркіян і Володимир Шашкевичі	343	21	Скасування гетьманства 1764 р.	358
7	Жовтневий переворот 1917 р.	344	22	Помаранчева революція	359
8	Дмитро Вітовський	345	23	Василь Капніст	360
9	Григорій Сковорода	346	24	Східнолемківська, Лемків- ська, Гуцульська та Бойків- ська республіки	361
10	Леонід Глібов	347	25	Михайло Грушевський	362
11	Володимир Ніколаєв	348	26	Паїсій Величковський	363
12	Петро Калнишевський	349	27	Заснування Української академії наук	364
13	Антін Кравс	350	28	Алла Горська	365
14	Повстання проти гетьмана Павла Скоропадського	351	29	Голодомор 1932–1933 років	366
15	Максим Кривоніс	352	30	Кость Левицький	367

Грудень

1	Референдум про незалежність України 1991 р.	370	16	Захоплення Києва ханом Батиєм 1240 р.	385
2	Олександр Греків	371	17	Ультиматум РНК 17 грудня 1917 р.	386
3	Іван Кавалерідзе	372	18	Ієзекїль Булига-Курцевич	387
4	Олександр Олесь	373	19	Михайло Вербицький	388
5	Стефан Яворський	374	20	Антанта в Україні у 1918–1919 роках	389
6	Микола Вороний	375	21	Данило Гуптало	390
7	Олена Степанів і Роман Дашкевич	376	22	Петро Полтава	391
8	Осип Букшований	377	23	Данило Галицький	392
9	Борис Грінченко	378	24	В'ячеслав Чорновіл	393
10	День прав людини	379	25	Проголошення радянської влади в Україні 1917 р.	394
11	Деулінське перемир'я 1618 р.	380	26	Євген Плужник	395
12	Андрій Мельник	381	27	Мелетій Смотрицький	396
13	Проголошення Кримської Народної Республіки	382	28	Данило Терпило (отаман Зелений)	397
14	Михайло Старицький	383	29	Павло Полуботок	398
15	Діонісій Балабан	384	30	Святослав Гординський	399
	30 Гнат Хоткевич	400			

1 січня

Степан Бандера

(1909-1959)

Степан Бандера народився 1 січня 1909 р. у селі Старий Угринів на Прикарпатті. Під час навчання в українській гімназії у Стрию (1919–1927) він долучився до підпільної Організації середньошкільників, а студентом агрономічного відділу Львівської Політехніки (1928–1933) вступив до Української Військової Організації та до Організації Українських Націоналістів (ОУН).

У 24 роки Бандера став крайовим провідником ОУН на західноукраїнських землях. Він керував підготовкою замахів на радянського дипломата Олексія Майлова 22 жовтня 1933 р. (на знак протесту проти голодомору в радянській Україні) та на ініціатора «пацифікації» українського населення, міністра внутрішніх справ Польщі Броніслава Перацького 15 червня 1934 р.

Уперше Бандера був заарештований польською поліцією наприкінці 1928 р. за організацію українських маніфестацій у Калуші та Станіславові, вдруге — на початку 1932 р.; тоді він відбув 3 місяці ув'язнення. Утретє Бандера був заарештований при спробі перетину польсько-чеського кордону напередодні замаху на Перацького; відтоді він упродовж 5 років перебував у в'язницях Львова, Кракова, у Кельцях біля Варшави, у Вронках біля Познані та у Бересті. На Варшавському процесі над членами ОУН у січні 1935 р. Бандера був засуджений до страти, згодом за амністією заміненої довічним ув'язненням, а на Львівському процесі над членами ОУН у липні 1936 р. він був повторно засуджений до довічного ув'язнення. Звільнений із в'язниці у Бересті 13 вересня 1939 р. через відступ з міста польського війська, Бандера переїхав до Львова, але на початку жовтня назавжди виїхав з України.

Наприкінці 1939 р. Бандера очолив течію в ОУН, яка стояла в опозиції до політики Проводу ОУН на чолі з Андрієм Мельником. У квітні 1940 р. II Великий збір ОУН, що остаточно оформив розкол Організації на мельниківську та бандерівську фракції, обрав Бандеру провідником ОУН(б).

Бандера ініціював проголошення відновлення Української держави 30 червня 1941 р. у Львові, а вже через тиждень він був заарештований гестапо у Кракові і вивезений до Берліна. За відмову відкликати Акт відновлення Української держави Бандера був на 3 роки ув'язнений у Саксенгаузені. Звільнений із концтабору у грудні 1944 р., він відхилив пропозицію нацистів про співпрацю.

Після війни Бандера під іменем Штефана Попеля мешкав у Берліні, Інсбруку, Зеєнфельді, Гільдесгаймі, Штарнберзі та Мюнхені. Він очолював Провід Закордонних частин ОУН та Революційної ОУН і керував розбудовою українського підпілля в УРСР. 15 жовтня 1959 р. Степан Бандера був убитий біля дверей свого помешкання у Мюнхені агентом МГБ Богданом Сташинським (убивця вистрілив з газового револьвера двома струменями синильної кислоти).

Уся родина Бандери зазнала переслідувань від нацистської та радянської влади: його батько Андрій був розстріляний у Києві співробітниками НКВД, брати Олександр і Василь — убиті в Аушвіці, брат Богдан загинув у бою з нацистами, сестри Оксана та Марта-Марія були заслані до Красноярського краю у Сибіру, а сестра Володимира відбула 10 років у радянських концтаборах.

23 червня

I Універсал Центральної Ради

Центральна Рада від свого першого запропонованого засідання 22 березня 1917 р. мала на меті здобуття національно-територіальної автономії України у складі демократичної Російської федерації. Із вимогою автономії тоді виступали й інші українські громадські організації та політичні партії: І кооперативний з'їзд Київщини (27 березня), з'їзд Товариства Українських Поступовців, який перейменував його на Союз автономістів-федералістів (8 квітня), установчий з'їзд УПСР (18 квітня), конференція УСДРП (19 квітня), Всеукраїнський національний конгрес (21 квітня) та I Всеукраїнський військовий з'їзд (21 травня).

Натомість російські шовіністичні організації, а також більшовики та меншовики в Україні у середині квітня звинуватили Центральну Раду у проведенні сепаратистського курсу та підготовці негайного проголошення автономії, так що голова Ради Михайло Грушевський був змушений спростувати ці звинувачення.

29 травня делегація Центральної Ради у складі 9 осіб на чолі із товаришем (заступником) Грушевського Володимиром Винниченком на переговорах у Петрограді подала Тимчасовому уряду «Декларацію Української Центральної Ради» з вимогою автономії України. Проте Тимчасовий уряд цілковито негативно поставився до ідеї автономії та відклав розв'язання цього питання на розгляд майбутніх Всеросійських Установчих Зборів.

16 червня Всеукраїнський селянський з'їзд підтримав політику Центральної Ради на здобуття автономії, і того ж дня Рада вирішила почати формування основ автономного ладу та із цієї нагоди підготувати спеціальний універсал на кшталт гетьманських. А 17 червня 2308 делегатів II Все-

українського військового з'їзду у Києві присяглися не повертатися до своїх частин, доки не буде проголошена автономія України.

23 червня Центральна Рада схвалила написаний Винниченком «Універсал Української Центральної Ради до українського народу, на Україні і поза Україною сущого». Документ проголошував національно-територіальну автономію України у складі демократичної федеративної Росії. Ця автономія мусила керуватися власним законодавством, ухваленим Всенародними Українськими Зборами (Соймом), а самі Збори мали бути обрані загальним, рівним, прямим і таємним голосуванням. Універсал приписував місцевим громадам провести роз'яснювальну роботу серед населення, переобрати місцеву владу та встановити тісні зв'язки із Центральною Радою. Місцеві громади також мусили від 31 липня запровадити окремий податок «на рідну справу» та пересилати зібрані кошти до скарбниці Центральної Ради.

Того ж дня на доручення Центральної Ради Винниченко виголосив текст Універсалу на останньому засіданні II Військового з'їзду у Миському театрі (нині — Національна опера України). 25 червня з нагоди проголошення автономії у Києві відбулися збори у Троїцькому народному домі (нині — Національний театр оперети), військовий парад, демонстрація, молебень та мітинг на Софійському майдані. А 28 червня Центральна Рада на підставі свого I Універсалу створила Генеральний Секретаріат, який став урядом автономної України.

«Ми, Українська Центральна Рада, видаємо цей Універсал до всього нашого народу й оповіщаємо: од нині самі будемо творити наше життя».

✂ 24 червня ✂

Петро Болбочан (1883-1919)

Священиків син Петро Болбочан народився 5 жовтня 1883 р. у с. Геджеві неподалік Хотина на межі Буковини та Поділля. Він закінчив духовну семінарію у Кишиневі (1905) та піхотне юнкерське училище у Чугуеві (1909). Під час I світової війни Болбочан воював на Південно-Західному фронті у складі 38-го Тобольського полку російської армії, а після поранення служив інтендантом 5-го армійського корпусу.

4 листопада 1917 р. Болбочан очолив організований ним із українців корпусу полк Української Республіки. На початку лютого 1918 р. підполковник Болбочан на чолі Республіканського куреня бився у Києві із червоними російськими загонами під командуванням підполковника Муравйова. Після відступу зі столиці він очолив 2-й курінь Окремого Запорізького загону, який 24 лютого звільнив від більшовиків Житомир, а 2 березня — Київ.

У квітні Кримська група Армії УНР під командуванням Болбочана вирушила з Харкова, звільнила від більшовиків Мелітополь та Олександрівськ (нині — Запоріжжя), перейшла Сиваш, взяла Перекоп і разом із кримськотатарськими ескадронами визволила всю територію Криму. Проте на вимогу німецького командування, яке ввело на півострів частини 52-го корпусу німецької армії, на початку травня Болбочан вивів Кримську групу до Мелітополя, і це призвело до втрати Україною Чорноморського флоту.

Улітку Болбочан командував 2-м Запорозьким корпусом, який охороняв східний кордон УНР. Перебуваючи на Херсонщині, він запропонував командиру Легіону Українських Січових Стрільців, полковнику Вільгельму Габсбургу очолити

спільний похід на Київ, скинути з гетьманства Павла Скоропадського і взяти булаву. 5 листопада Болбочан, який уже долучився до підготовки повстання проти Скоропадського, дістав чин полковника армії Української Держави, а вже за 10 днів він увійшов до складу Конспіративного Повстанського Штабу. Болбочан очолив Запорізьку дивізію, вояки якої роззброїли офіцерів гетьманського Харківського корпусу та зайняли Полтаву. Після перемоги Директорії Болбочан очолив Лівобережну армійську групу, яка стримувала наступ Червоної армії на Лівобережжя.

На початку січня 1919 р. Болбочан на знак протесту проти соціалістичної політики Директорії самочинно залишив українсько-радянський фронт. Відтак, 22 січня Директорія відсторонила його від командування і вислала до Станіслава.

На початку червня Болбочан долучився до заклоту соціалістів-самостійників, хліборобів-демократів і соціалістів-федералістів, підтриманого диктатором ЗУНР Євгеном Петрушевичем і командувачем Української Галицької Армії Олександром Грековим. Заколотники збиралися відсторонити від влади соціалістичний уряд Бориса Мартоса і усунути Симона Петлюру з посади Голови Директорії.

9 червня Болбочан у Проскуріві (нині — Хмельницький) перебрав на себе командування Запорозьким корпусом, але за тиждень його заарештував начальник контррозвідки Армії УНР Чеботарьов. Звинувачений у спробі державного перевороту, Петро Болбочан був 24 червня за вироком воєнно-польового суду розстріляний о 22-00 на станції Балин на Поділлі.

- Палій, Семен 19, 43
Параджанов, Сергій 19, 28, 393
«Перестройка» 81, 92
Переяславська угода 1654 р. 19, 21, 117, 136, 218, 277, 286, 289, 397
І світова війна, початок 241, 242, 243
Перші українські гроші 135
«Петлюра–Піلسудський», угода 1920 р. 135
Петлюра, Симон 27, 47, 59, 61, 106, 123, 135, 145, 167, 190, 201, 213, 252, 254, 257, 272, 336, 350, 351, 371, 381, 389, 397
Петрик (Петро Іваненко) 177, 182
Петров, Віктор (В. Домонтович, Бер) 305, 315
Петрушевич, Євген 177, 180, 185, 201, 213,
Пилявецька битва 1648 р. 215, 273, 297
Підкова, Іван 177, 193
Підмогильний, Валеріан 51, 53, 340, 395
Плужник, Євген 51, 53, 369, 395
Повстання полуботківців 1917 р. 209, 227
Повстання проти Скоропадського 1918 р. 201, 243, 336, 337, 351, 381
Поліщук, Валер'ян 305, 306, 340
Полтава, Петро 369, 391
Полтавська битва 1709 р. 129, 209, 217, 353
Полуботок, Павло 112, 227, 354, 369, 398
Польща, II поділ 81, 108, 166
Помаранчева революція 87, 337, 359
Потебня, Олександр 273, 295, 369
Прокопович, Феофан 177, 195, 273
Процес 59-и 19, 36
Прутський мир 1711 р. 105, 209, 229
Пулюй, Іван 19, 23, 50, 51
Пушкаря–Барабаша заколот 177, 188
- Радянська влада в Україні, проголошення 1917 р. 393
Раковський, Християн 180, 241, 254, 273
Ракушка–Романовський, Роман 81, 109
Ребет, Лев 54, 81, 84, 207, 305
Референдум про незалежність України 1991 р. 225, 265, 369, 370
Розумовський, Кирило 51, 77, 81, 128, 166, 358
Роман Мстиславич 177, 196, 385, 392
Ромжа, Теодор 113, 127, 206, 337
Російсько-українська війна 1918 р., завершення 131
Рудницька, Мілена 81, 110, 332
Русова, Софія 51, 69
- Сагайдачний (Конашевич-Сагайдачний), Петро 82, 104, 113, 133, 296, 314, 380, 387
Самойлович, Іван 29, 119, 177, 204, 245, 363, 390
Сандормох 53, 228, 306, 340
Світличні, Іван і Надія 31, 373, 293, 305, 365
СВУ (Спілка Визволення України), процес 81, 113, 132, 158, 220, 366
Святополк-Четвертинський, Гедеон 113, 119
Святослав Хоробрий 209, 212, 224
Севастополь (Ак-Яр), заснування 145, 157
Семенко, Михайло 328, 337
Сині Води, битва 1362 р. 273, 303
Сікорський, Ігор 145, 170
Січові Стрільці 40, 47, 59, 61, 124, 131, 142, 168, 201, 243, 261, 336, 338, 344, 345, 351, 357, 367, 377, 381
Сковорода, Григорій 118, 337, 346, 372, 390
Скоропадський, Іван 217, 337, 341, 354, 358
Скоропадський, Павло, переворот 1918 р. 113, 122, 142, 154, 168, 308, 311, 336, 358, 371
Скрипник, Микола 51, 68, 89, 110
Сліпий, Йосип 51, 68, 89, 110
Смотрицький, Мелетій 104, 369, 396
Собор руських вчених 1848 р. 305, 324
Солониця, битва 1596 р. 177, 184
Сосюра, Володимир 19, 27
Стамбул, походи запорожців 177, 186
Старицький, Михайло 103, 369, 383
Степанів, Олена та Дашкевич, Роман 312, 209, 369, 376
Стефаник, Василь 145, 159, 369
«Студентська революція» 1990 р. 322
Стус, Василь 19, 25, 28, 31, 151, 278, 379, 393
Східнолемківська, Лемківська, Гуцульська та Бойківська республіки 337, 361
- Теліга, Олена 51, 73, 97, 187, 190, 209, 302
Терпило, Данило (отаман Зелений) 369, 397
Тетеря, Павло 19, 21, 37, 126, 194
Тихий, Олекса 19, 145, 151, 223, 278, 379
Тризуб (герб) 24, 51, 63
Трясило (Федорович), Тарас 117, 247
Туптало, Данило 337, 369, 390
- Українізація 113, 138, 337
Українська Автокефальна Православна Церква, I собор 100, 305
Українська Академія Наук, заснування 337, 364

- Українська Військова Організація, створення 271
Українська Головна Визвольна Рада, створення 209, 220
Українська Повстанська Армія, створення 319
Українські держави 265
Українські Січові Стрільці (УСС), Легіон 243
Українсько-польсько-радянська війна 1920 р. 257
Ультиматум РНК від 17 грудня 1917 р. 369, 386
- Франко, Іван 23, 39, 45, 87, 103, 145, 159, 197, 241, 262, 268, 362
«Френтік», операція 51, 56, 81
- Хаджибей—Одеса 287
Ханенки, Варвара та Богдан 72, 145, 241, 250
Хасевич, Ніл 81, 85, 337
Хасиди 276
Хвильовий, Микола 145, 158, 291, 369
Хвойка, Вікентій 51, 72
Хмельницький, Богдан 19, 21, 37, 44, 48, 51, 78, 105, 144, 148, 161, 171, 178, 205, 215, 240, 241, 247, 256, 269, 277, 297, 316, 372
Хмельниченко, Юрась 21, 113
Хмельниччина, початок 19, 21, 44
Холодний Яр 125, 173, 300
Хотинська битва 1621 р. 273, 296
Хоткевич, Гнат 32, 305, 369, 400
Хрещення киян 241, 255
- Центральна Рада, створення 81, 88
Центральна Рада, I Універсал 41, 88, 177, 200
Центральна Рада, III Універсал 88, 99, 202, 337, 344, 357, 386
Центральна Рада, IV Універсал 19, 24, 41, 88, 252
- Чарнецький, Степан 19, 40
Челебієв, Челебі 51, 74
Чехівський, Володимир 140, 209, 228, 340, 389
Чижевський, Дмитро 113, 118
Чикаленко, Євген 23, 140, 177, 196
Чорнобиль 113, 139, 365, 369, 370, 393
Чорновіл, В'ячеслав 31, 81, 393
Чортківська офензива 1919 р. 177, 185, 213, 377
Чортомлицька Січ, руйнування 95, 105, 145, 164
Чубинський, Павло 19, 46, 87, 175
Чупринка, Грицько 241, 269, 337
- Шандрук, Павло 51, 66, 160
Шашкевичі, Маркіян і Володимир 177, 230, 337, 343
Шевченко, Тарас 35, 81, 90, 143, 145
Шелухин, Сергій 305, 311, 369
Шептицький, Андрей 68, 207, 209, 238, 242, 337, 366, 381
Шестов, Лев 51, 64
Шлемкевич, Микола 51, 65
Штейнгель, Теодор 51, 62
Шульгин, Олександр 81, 140, 241, 252
Шульц, Бруно 209, 221, 337
Шумський, Олександр 101, 138, 269, 273, 291, 369
Шухевич, Роман 31, 81, 82, 86
- Щербаківський, Данило 183, 369
- Юрій I 113, 137
Юрій II 113, 120
- Яворницький, Дмитро 241, 246, 278, 337
Яворський, Стефан 339, 340, 369, 374
Ялтинська конференція 1945 р. 51, 57

Список посилань

Вічень

- 6 Василь Стус. Вечір. Зламана віть. Вибране. — К.: Дух і Літера; Задруга, 1999. — с. 99.
- 11 Наталя Яковенко. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. — К.: Генеза, 1997. — С. 168.
- 15 Цит. за: Історичний календар — 96. Науково-популярний та літературний альманах. Випуск другий. — Київ, 1995. — С. 17.
- 16 Микола Костомаров. Книги битія українського народу // С. Грабовський, С. Ставряні, Л. Шкляр. Нариси з історії українського державотворення. Додатки. — К.: Генеза, 1995. — С. 544.
- 19 Михайло Драй-Хмара. Лебеді // Літературний ярмарок. — Харків. — Грудень 1928. — Ч. 1.
- 21 Цит. за: М. Р. Литвин, К. Є. Науменко. Історія галицького стрілецтва. — Львів: Каменяр, 1990. — С. 178.

Лютий

- 18 Русова С. Націоналізація освіти // Русова С. Вибрані педагогічні твори: у 2 кн. — К., 1997. — Кн. 1. — С. 297.
- 21 Богдан Червак. Олена Теліга. Життя і творчість. — К.: Видавництво імені Олени Теліги, 1997. — С. 59.
- 23 KIRIM. — № 9–12. — 1957. — Р. 283.
- 25 Леся Українка. Вибране. — К.: Дніпро, 1977. — С. 536.

- 27 Вячеслав Липинський. Станіслав Михайло Кричевський. Участь шляхти у Великому українському повстанні під проводом гетьмана Богдана Хмельницького // Вячеслав Липинський. Твори. Т. 2. — Філядельфія, Пеннсільванія, 1980. — С. 203.
- 28 Monumenta Confraternitatis Stauropigianae Iepoliensis / Ed. Wladimirus Milkowicz. — Leopoldis, 1895–1896. — № 79. — Р. 11–12.

Березень

- 1 Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст. — К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2001. — С. 159.
- 2 Ярослав Івашкевич. Илла и Ахматова // Ярослав Івашкевич. Избранное. — Ленинград: Художественная литература, 1987. — С. 563.
- 5 Василь Кук. Генерал-хорунжий Роман Шухевич, Головний Командир УПА. — Львів: «Мс», 2005. — С. 40.
- 7 Універсал Української Центральної Ради до українського народу, на Україні й поза Україною сушого // С. Грабовський, С. Ставряні, Л. Шкляр. Нариси з історії українського державотворення. Додатки. — К.: Генеза, 1995. — С. 545.
- 9 Тарас Шевченко. Гайдамаки // Кобзар. — К.: Країна Мрій, 2010. — С. 71.
- 13 Ольгерт Бочковський. Вступ до націології. — К.: Генеза, 1998. — С. 126.
- 16 Юрій Дараган. Сагайдак. Вірші. Книга перша. 1922–1924. — Прага: Український громадський видавничий фонд, 1925.

- 17 Августин Волошин. Солодкий мій народі! // Нова Свобода. — 1939. — Ч. 32. — 14 лютого.
- 21 Ярослав Грицак. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. — К.: Генеза, 1996. — С. 149.
- 26 О. Ф. Кістяківський. Щоденник (1874–1885). У двох томах. — К.: Наукова думка, 1994. — Т. 1. — С. 10.
- 28 Літопис Самовидця. — К.: Наукова думка, 1971. — С. 57.
- 29 Горохович А. Мілена Рудницька // Відно-ва. — 1984. — Літо–осінь. — С. 42.
31. Міхновський М. Самостійна Україна: Про-мова // Українська суспільно-політична дум-ка в 20 столітті. — Т. 1. — Б. м.: В-во «Сучас-ність», 1983. — С. 74.

Квітень

1. Н. Гоголь. Избранное. — Москва: Москов-ский рабочий, 1972. — С. 354.
4. Тарас Шевченко. Тарасова ніч // Кобзар. — К.: Країна Мрій, 2010. — С. 44.
5. Дмитро Чижевський. Нариси з історії філо-софії на Україні // Дмитро Чижевський. Фі-лософські твори. У 4-х томах. — К.: Смолос-кип, 2005. — Т. 1. — С. 7.
13. Acta Historica res gestas poloniae illustrantia ab anno 1507 usoue ad annum 1795. Pisma do wieku I spraw Jana Sobieskiego / Zebr. Fr. Kluczycki. — Vol. 1. — Pars. I. — Kraków, 1881. — S. 456.
14. О. Ласло Пушкаш. Кир Теодор Ромжа. Жит-тя і смерть єпископа. — Львів: Інститут Іс-торії Церкви Львівської Богословської Ака-демії, 2001. — С. 5.
16. Чтения въ Имп. Общ. Истор. и Др. Рос. при Моск. Унив. Переписка на лат. и польск. яз. — 1847. — Т. I. — С. 18.
17. Липинський В. Листи до братів-хліборо-бів. — Відень, 1926. — С. 417.

19. Спілка визволення України. Стенографічний звіт судового процесу. — Харків, 1931. — Т. 1. — С. 14.
20. Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст. — К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2001. — С. 273.
22. Сергій Литвин. Суд історії: Симон Петлюра і Петлюріана. — К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2001. — С. 361.
23. Листи полк[овника] Павші до кн[язя] Радзи-віла, писані в лютому 1654 р. з Мозиря. — Краків. Бібліотека Чарторійських. — Од. зб. 143. — Арк. 83.
25. Резолюція X з'їзду КП(б)У. Цит. за: В багні націоналізму // Більшовик України. — Хар-ків, 1928. — № 4. — С. 9.
26. Об'явлення Св. Івана Богослова, 8:11.
27. Андрій Ніковський. Масонство в Росії перед революцією і на початку війни // Генеза. — № 1(4). — 1996. — С. 157.
29. Павло Скоропадський. Спогади. — Київ–Філадельфія, 1995. — С. 144.
30. Тарас Шевченко. Перебендя // Кобзар. — К.: Країна Мрій, 2010. — С. 52.

Травень

3. Адам Кисіль. Лист до Гнезнінського архіє-пископа М. Лубенського про перемоги Бог-дана Хмельницького від 31 травня 1648 року // Памятники, изданные Киевской комисси-ею для разбора древних актов. — Т. I–II. — Киев, 1898. — С. 212.
4. Себастьян Фабіан Кльонович. Роксоланія. Розд. VI. Ч. I // Геній місця: Leopoldis, Львів, Lemberg, Lwow. — Незалежний культуроло-гічний часопис «І». — Львів, 2003. — № 29. — С. 24.
11. Цит. за: Михайло Грушевський. Історія України-Руси. — К.: Наукова думка, 1991. — Т. VIII. — Розд. V. — С. 6.

18. Цит. за: «...Вибрати не можна тільки Батьківщину». Збірник статей і досліджень з історії кримськотатарського народу та його боротьби за повернення на історичну Батьківщину. — Київ, 2003. — С. 30.
20. Державний архів Харківської області. — ФР 845. — Оп. 2. — Спр. 823. — Арк. 85.
21. Сборник императорского русского исторического общества. — Санкт-Петербург, 1871. — Т. 7. — С. 345.
22. Симон Петлюра. Статті, листи, документи. — Нью-Йорк: УВАН у США. Б-ка ім. Симона Петлюри в Парижі, 1979. — Т. 1. — С. 454.
24. Повість врем'яних літ. — К.: Радянський письменник, 1990. — С. 39.
26. Цит. за: Михайло Грушевський. Історія України-Руси. — К.: Наукова думка, 1991. — Т. VIII. — Ч. II. — С. 186.
27. Повість врем'яних літ. — К.: Радянський письменник, 1990. — С. 17.
30. Цит. за: Федір Савченко. Заборона українства 1876 р. До історії громадських рухів на Україні 1860–1870-х р.р. — Харків–Київ: ДВУ, 1930. — С. 381.
31. Літопис руський. — К.: Дніпро, 1989. — С. 380.
5. Цит. за: Ювілейний збірник на пошану академіка Дмитра Йвановича Багалія. — Київ, 1927. — С. 742.
6. Цит. за: Тетяна Скібіцька. Київ Данила Щербаківського // Генеза. — 1996. — № 1(4). — С. 162.
7. Цит. за: Михайло Грушевський. Історія України-Руси. — К.: Наукова думка, 1991. — Т. VII. — Розд. IV. — С. 7.
8. Цит. за: Микола Литвин, Ким Науменко. Історія галицького стрілетства. — Львів, Каме-
няр, 1990. — С. 132–133.
9. Гійом Левассер де Боплан. Опис України. — Львів: Каме-
няр, 1990. — С. 71.
10. Цит. за: Українознавство. Календар-шоріч-
ник. 2002. — Київ, 2001. — С. 211.
15. Наталя Яковенко. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. — К.: Генеза, 1997. — С. 295.
16. Цит. за: Тарас Чухліб. Молдавський трон для запорозького богатира // Олена Русина, Віктор Горобець, Тарас Чухліб. Незнайомі Клію. Українська історія в таємницях і курйозах XV–XVIII століття. — К.: Наукова думка, 2002. — С. 75.
17. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археологической комиссией. — Санкт-Петербург, 1872. — Т. VII. — С. 47.
19. Цит. за: Слово о полку Игореве. — Москва: Художественная литература, 1987. — С. 214.

Червень

2. ДА РФ. — Ф. Р9401 тч. — Секретаріат НКВС-МВС СРСР. — Оп. 2. — Спр. 65. — Арк. 162–163.
3. Мазепа І. Україна в огні бурі і революції 1917–1921. — Т. 2. Кам'янецька доба — Зимовий похід. — Прага: Вид-во Прометей, 1942. — С. 140.
4. Profession de foi молодих українців // Українська суспільно-політична думка в 20 столітті: Документи і матеріали. — Б. м.: Сучасність, 1983. — Т. 1. — С. 20.
22. ІМФЕ, колекція Т. Красицької, 14–3/20/173 (пісня). Цит. за: Карел Беркгоф. Жнива розпачу. Життя і смерть в Україні під нацистською владою. — К.: Критика, 2011. — С. 24.
23. Універсал Української Центральної Ради до українського народу, на Україні й поза Україною сушого // С. Грабовський, С. Ставрянні, Л. Шкляр. Нариси з історії українського державотворення. Додатки. — К.: Генеза, 1995. — С. 547.

25. Павло Скоропадський. Спогади. — Київ—Філадельфія, 1995. — С. 262.
27. Цит. за: Тарас Чухліб. Гетьмани і монархи. Українська держава в міжнародних відносинах 1648–1714 рр. — Київ—Нью-Йорк, Інститут історії України НАНУ, 2003. — С. 291.
28. Тарас Шевченко. Малий Кобзар. — К.: Веселка, 1979. — С. 249.
30. Акт проголошення української Держави // Жовківські вісті, Орган Українських Націоналістів, 10 липня 1941 р.

Липень

2. Драгоманов М. Вибрані твори. — Прага, 1937. — Т. 1. — С. 70.
3. Повість врем'яних літ. — К.: Радянський письменник, 1990. — С. 113.
6. Цит. за: Вячеслав Липинський. Станіслав Михайло Кричевський. Участь шляхти у Великому українському повстанні під проводом гетьмана Богдана Хмельницького // Вячеслав Липинський. Твори. Т. 2. — Філадельфія, Пеннсильванія, 1980. — С. 473.
7. ЦДАГО України. — Ф. 1. — Оп. 1. — Спр. 59. — Арк. 51. Цит. за: Україна: політична історія. XX — початок XXI століття. — Київ, Парламентське видавництво, 2007. — С. 535.
9. Цит. за: Тарас Чухліб. Гетьмани і монархи. — Київ—Нью-Йорк, 2003. — С. 383.
10. Повість врем'яних літ. — К.: Радянський письменник, 1990. — С. 251.
12. Бруно Шульц. Цинамонові крамниці. Санаторій Під Клепсидрою. — Львів: Форум видавців, 2004. — С. 215.
13. Уроки майстра: 3 лекцій Михайла Бойчука в Київському художньому інституті (Публікація Г. Колос) // Наука і культура: Україна. Вип. 22. — К., 1988. — С. 450.
18. Милуков П. Н. История русской революции. Т. 1.: Противоречия революции. — Софія, 1921. — С. 80.
19. ДА СБУ. — Арх. № 67098 ФП. — Т. 47. — Арк. 203.
20. Цит. за: Наталя Яковенко. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. — К.: Генеза, 1997. — С. 239.
23. Цит. за: Києво-Могилянська академія в іменах. XVII—XVIII ст. — К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2001. — С. 65.
24. Повесть врем'яних літ. — К.: Радянський письменник, 1990. — С. 109.
26. Цит. за: Києво-Могилянська академія в іменах. XVII—XVIII ст. — К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2001. — С. 104.
28. Цит. за: Наталя Яковенко. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. — К.: Генеза, 1997. — С. 187.
29. Національний архів Канади (Оттава). — Ф. Андрія Жука. — Т. 129. — Спр. 4: Андрей Шептицький. Ідеалом нашого національного життя... [Декрет Собору 1942 р. До духовенства]. — § 47. — С. 48.
30. Цит. за: М. К. Лемке. Епоха цензурних реформ 1859–1865 гг. — Санкт-Петербург, 1904. — С. 303.
31. Цит. за: Вячеслав Липинський. Станіслав Михайло Кричевський. Участь шляхти у Великому українському повстанні під проводом гетьмана Богдана Хмельницького // Вячеслав Липинський. Твори. Т. 2. — Філадельфія, Пеннсильванія, 1980. — С. 427.

Серпень

2. Українські Січові Стрільці. 1914–1920. — Львів: Слово, 1991. — С. 15.
3. Цит. за: Наталя Яковенко. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. — К.: Генеза, 1997. — С. 212.
4. Цит. за: Ілько Боршак, Рене Мартель. Іван Мазепа. — Київ, СП «Свенас», 1991. — С. 12.

6. Цит. за: Тарас Чухліб. Гетьмани і монархи. Українська держава в міжнародних відносинах 1648–1714 рр. — Київ–Нью-Йорк, Інститут історії України НАНУ, 2003. — С. 75.
7. В. Винниченко. Відродження нації. — Київ–Відень, 1920. — Ч. III. — С. 499.
8. Цит. за: Дмитро Чижевський. П. О. Куліш — український філософ серця // Філософські Студії. Спеціальний випуск журналу «Гене-за». — 1999. — С. 36.
10. Цит. за: Історичний календар — '97. Науково-популярний та літературний альманах. Вип. 3. — Київ, 1996. — С. 250.
11. Цит. за: Геннадій Стрельський, Анатолій Трубайчук. Михайло Грушевський, його сподвижники й опоненти. — К.: Четверта хвиля, 1996. — С. 165.
13. Цит. за: Україна: політична історія. XX — початок XXI століття. — К.: Парламентське видавництво, 2007. — С. 410.
14. Повість врем'яних літ. — К.: Радянський письменник, 1990. — С. 185.
15. Цит. за: — Наталя Яковенко. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. — К.: Генеза, 1997. — С. 187.
16. Симон Петлюра. Статті, листи, документи. — Т. 1. — Нью-Йорк: УВАН у США, 1956. — С. 290.
17. Максим Берлінський. Короткий опис Києва. — Київ, 1990. — С. 29.
18. Цит. за: — Історичний календар — 2000. Науково-популярний та літературний альманах. Вип. 6. — Київ, 1999. — С. 368.
20. Цит. за: Wasilewski L. Ukrainiska sprawa narodowa w jej rozwoju historycznym. — Warszawa, 1925. — S. 127.
21. Цит. за: Історичний календар — 2000. Науково-популярний та літературний альманах. — Київ, 1999. — С. 248.
22. Федеральний військовий архів у Фрайбурзі. — Ф. RW 5. — Спр. 464. — Арк. 53.
23. Цит. за: Довідник з історії України. — К.: Генеза, 2001. — С. 550.
24. Акт проголошення Незалежності України // С. Грабовський, С. Ставряні, Л. Шкляр. Нариси з історії українського державотворення. — К.: Генеза, 1995. — С. 592.
25. Іван Багряний. Вибрані твори. — К.: Смолоскип, 2006. — С. 445.
27. Цит. за: Історичний календар '97. Науково-популярний та літературний альманах. — Київ, 1996. — С. 188.
28. Чупринка, Грицько. Поезії. — К.: Радянський письменник, 1991. — С. 141.
29. Лорка, Федеріко Гарсія. Лірика / Пер. з іспанської та примітки Миколи Лукаша. Вступна стаття Івана Драча. — К.: Дніпро, 1969. — С. 216.
31. Капустянський М. Похід українських армій на Київ–Одесу в 1919 році: Короткий воєнно-історичний огляд: У 2-х кн. — Мюнхен, 1946. — Кн. 2. — С. 161 (телеграма Штабу Головного отамана від 23.VIII.19.).

Вересень

1. Цит. за: Правда. — 18 сентября 1939 г.
2. Повість врем'яних літ. — К.: Радянський письменник, 1990. — С. 53.
3. Цит. за: — Наталя Яковенко. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. — К.: Генеза, 1997. — С. 270.
4. Цит. за: — Наталя Яковенко. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. — К.: Генеза, 1997. — С. 209.
6. Михайло Брайчевський. Вибрані твори. — Нью-Йорк–Київ: Видавничий дім «KM Academia», 1999. — С. 552.
7. Осьмачка Т. Старший боярин. План до двору. — К., 1998. — С. 165.
8. Країна Беларусь. Ілюстрована гісторія. Текст Уладзіміра Арлова. Мастак Зьміцер Герасімовіч. — Лондон: Angloproject Corporation Limited, 2003. — С. 134.

9. Іван Котляревський. Енеїда. Наталка Полтавка. — К.: Веселка, 2000. — С. 16.
10. Донцов Д. До старих богів! (3 нагоди студентського з'їзду) // ЛНВ. — 1922. — № 3. — С. 263.
12. Кошиць О. Спогади. — К.: Рада, 1995. — С. 246.
13. Цит. за: Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России. — Т. 8. — СПб., 1875. — С. 10.
15. Цит. за: Енциклопедія українознавства. Загальна частина. — Київ, 1994. — С. 188.
16. Гадяцький трактат // С. Грабовський, С. Ставрояні, Л. Шкляр. Нариси з історії українського державотворення. Додатки. — К.: Генеза, 1995. — С. 504.
17. Цит. за: Ярослав Грицак. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. — К.: Генеза, 1996. — С. 215.
18. Цит. за: В. Верстюк, Т. Осташко. Діячі Української Центральної Ради. Біографічний довідник. — Київ, 1998. — С. 202.
19. ЦДАГО України. — 1/23/119/3, 5: «Київ. Копія». Цит. за: Карел Беркгоф. Жнива розпачу. Життя і смерть в Україні під нацистською владою. — К.: Критика, 2011. — С. 38.
20. Антологія української поезії другої половини XX сторіччя / Упор. Ковалів Ю. — К.: Гранослов, 2001. — С. 54.
21. Леонід Кисельов. Тільки двічі живемо. — К.: «Дніпро», 1991. — С. 277.
22. А. А. Потебня. О национализме // Мысль и язык. — Киев: СИНТО, 1993. — С. 187.
23. Цит. за: Наталя Яковенко. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. — К.: Критика, 2005. — С. 274.
24. Цит. за: Наталя Яковенко. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. — К.: Генеза, 1997. — С. 185.
25. Сергій Єфремов. Свідчення // І. — № 54. — 2009. — С. 184.
28. Цит. за: Пионерская правда. — 30 сентября 1939 р. — С. 1.
29. Цит. за: Анатолий Кузнецов. Бабий Яр. Роман-документ. — Запоріжжя: Інтербук, 1991. — С. 66.
30. Густинская летопись // Полное собрание русских летописей. — Т. 2. — СПб., 1843. — С. 350.

ЖОВТЕНЬ

1. Поліщук В. На мавський великдень // Погорина: літературно-художественний альманах. Вип. 4. — Ровно: Азалия, 2002. — С. 134.
4. Юрій Клен. Діалог людини з землею // Українознавство — 2003. Календар-щорічник / Упорядн. Валентина Піскун, Анаталій Ціпко, Олена Щербатюк. — К.: Поліграфкнига, 2002. — С. 134.
5. Богдан-Ігор Антонич. Привітання життя // Українознавство — 2003. Календар-щорічник / Упорядн. Валентина Піскун, Анатолій Ціпко, Олена Щербатюк. — К.: Поліграфкнига, 2002. — С. 164.
6. ЦДАВО України. — Ф. 3695. — Оп. 1. — Спр. 208. — Арк. 149. — Цит. за: Євген Смірнов. Сергій Шелухин. Життя і діяльність // Генеза. — № 2. — 1994. — С. 156.
7. Цит. за: Володимир Панченко. Вільний в ув'язненні. Моральний імператив Валерія Марченка // Тиждень. — № 20(185). — 19 травня 2011 р.
8. Цит. за: Історія Національної Академії Наук України (1934–1937). Документи і матеріали. — К.: НБУВ, 2003. — С. 481.
9. Цит. за: Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст. — К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2001. — С. 81.
10. В. Домонтович. Без ґрунту. — К.: Критика, 1999. — С. 370.
11. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России. — СПб., 1878. — Т. X. — С. 18. Цит. за: Переяславська рада 1654 року (Історіографія та дослідження) / Редкол. П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін. — К.: Смолоскип, 2003. — С. 759.

12. Цит. за: Ілько Боршак, Рене Мартель. Іван Мазепа. — К.: СП «Свенас», 1991. — С. 34.
13. Петро Гулак-Артемівський. Сьну моему при пересылке ему в С. Петербург делового портфеля // Український історичний календар '96. Науково-популярний та літературний альманах Історичного товариства Несторалітописця. Випуск другий. — Київ, 1995. — С. 299.
14. До зброї. — Липень 1943 р. — Ч. 1 // Літопис УПА. Нова серія. Том 1. — Київ—Торонто, 1995. — С. 3.
15. Цит. за: Києво-Могилянська академія в іменах. XVII—XVIII ст. — К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2001. — С. 159.
17. Студентську революцію зрадили не комуністи, а націонал-демократи // Політика і культура. — 2000. — № 37. — С. 13.
18. Сергій Єфремов. Щоденники. 1923—1929. — К.: «Газета „Рада”», 1997. — С. 543.
20. Цит. за: Борис Гудзяк. Криза і реформа. Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії / Переклад Марії Габлевич, під редакцією Олега Турія. — Львів: Інститут Історії Церкви Львівської Богословської Академії, 2000. — С. 336.
22. Цит. за: Тарас Чухліб. Середньовічна шлягерна пісня та пригоди її персонажу // Олена Русина, Віктор Горобець, Тарас Чухліб. Незайома Кліо. Українська історія в таємницях і курйозах XV—XVIII століття. — К.: Наукова думка, 2002. — С. 50.
23. Обірвані струни. Антологія поезії поляглих, розстріляних, замучених і засланих. — Нью-Йорк: НТШ, 1955. — С. 198.
24. Цит. за: — В. Верстюк, Т. Осташко. Діячі Української Центральної Ради. Біографічний довідник. — Київ, 1998. — С. 69.
25. Цит. за: Український історичний календар '96. Науково-популярний та літературний альманах Історичного товариства Несторалітописця. Випуск другий. — Київ, 1995. — С. 301.
26. Цит. за: Ярослав Грицак. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX—XX ст. — К.: Генеза, 1996. — С. 213.
27. Цит. за: Ярослав Грицак. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX—XX ст. 2-е видання. — К.: Генеза, 2000. — С. 165.
28. Ернст Федор. Українське мистецтво XVII—XVIII віків. — [К.:] Видавниче т-во «Кришниця» у Києві, Друкарня польська, 1919. — С. 17.
29. Голод 1932—1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів. — Київ, 1990. — С. 443.
30. Цит. за: Ярослав Грицак. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX—XX ст. — К.: Генеза, 1996. — С. 252.
31. Герчанівський Д. З Є. Коновальцем за державну незалежність // Євген Коновалець та його доба. — Мюнхен, 1974. — С. 211.

Листопад

1. Цит. за: Микола Литвин, Ким Науменко. Історія галицького стрілецтва. — Львів, Камінь, 1990. — С. 70.
2. Києво-Могилянська академія в іменах. XVII—XVIII ст. — К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2001. — С. 214.
3. Остання адреса. До 60-річчя соловецької трагедії. У 2 тт. Т. 1. — К.: Сфера, 1997. — С. 32. — Т. 1
4. Ілько Боршак, Рене Мартель. Іван Мазепа. — К.: Свенас, 1991. — С. 42.
6. Вінок русинам на обжинки. Ч. I. — Відень, 1846. — С. 57.
7. Вісник Генерального Секретаріату УНР. — 1917. — 9 грудня.
8. Цит. за: Історичний календар —97. Науково-популярний та літературний альманах. Випуск третій. — Київ, 1996. — С. 343.
9. Цит. за: Наталя Яковенко. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. — К.: Генеза, 1997. — С. 295.

10. Цит. за: Історичний календар —97. Науково-популярний та літературний альманах. Випуск третій. — Київ, 1996. — С. 347.
12. Цит. за: Наталя Яковенко. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. — К.: Генеза, 1997. — С. 295.
13. Ген. Антін Кравс, кмдт III. Корпусу У. Г. А. За українську справу. Спомини про III. Корпус У. Г. А. після переходу за Збруч. — Львів: Видавнича Кооператива «Червона Калина», 1937. — С. 99.
14. Павло Скоропадський. Спогади. — Київ—Філадельфія, 1995. — С. 378.
15. Цит. за: Вячеслав Липинський. Станіслав Михайло Кричевський. Участь шляхти у Великому українському повстанні під проводом гетьмана Богдана Хмельницького // Вячеслав Липинський. Твори. Т. 2. — Філадельфія, Пеннсильванія, 1980. — С. 440.
16. Альфред Єнсен. Орлик в Швеції // Записки Наукового Товариства імені Шевченка у Львові. — Т. ХСІІ. — С. 94.
17. Цит. за: Ілько Боршак, Рене Мартель. Іван Мазепа. — К.: СП «Свенас», 1991. — С. 74.
18. Wiadomości literackie. — Ch. 50. — Warszawa. — 15 grudnia 1935.
19. Шпилінський О. Базар (1921–1931) // За Державність. 36. 3. — Каліш, 1933. — С. 127.
20. Третій Універсал Центральної Ради // С. Грабовський, С. Ставряні, Л. Шкляр. Нариси з історії українського державотворення. — К.: Генеза, 1995. — С. 550.
21. Цит. за: Наталя Яковенко. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. — К.: Критика, 2005. — С. 514.
22. Ярослав Федорук. Записки з табору революції // Молода нація: Альманах. — № 1(34). — К.: Смолоскип, 2005. — С. 34.
23. Цит. за: Наталя Яковенко. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. — К.: Генеза, 1997. — С. 289.
25. Грушевський М. На порозі Нової України: Статті і джерельні матеріали / Редакція і вступна стаття Любомира Винара. — Нью-Йорк—Київ—Мюнхен: Українське Історичне Товариство, 1992. — С. 10.
26. Цит. за: Києво-Могилянська академія в іменах. XVII—XVIII ст. — К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2001. — С. 108.
27. Закон Української Держави про заснування Української Академії Наук в м. Києві // До 80-річчя Національної академії наук України. Фотоальбом. — К.: «АртЕк», 1998. — С. 5.
28. Алла Горська. Лист до Опанаса Заливахи. 1968 рік // Алла Горська: Червона тінь калини: Листи, спогади, статті / Ред. та упоряд. О. Зарецького та М. Маричевського. — К.: Спалах ЛТД, 1996. — С. 58.
29. Закон України «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні» № 376–V від 28 листопада 2006 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2006. — № 50. — С. 504.
30. Кость Левицький. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914. — Львів, 1926. — С. 10.

Грудень

2. Греків О. Весна 1918 року в Україні // За державність. — Торонто, 1964. — № 11. — С. 25.
4. Цит. за: Українознавство — 2003. Календар-щорічник / Упорядн. Валентина Піскун, Анатолій Ціпко, Олена Щербатюк. — К.: Поліграфкнига, 2002. — С. 203.
5. Цит. за: Києво-Могилянська академія в іменах. XVII—XVIII ст. — К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2001. — С. 611.
6. Цит. за: Історичний календар — 96. Науково-популярний та літературний альманах. Випуск другий. — Київ, 1995. — С. 342.
8. Вільгельм фон Габсбург. Автобіографія // Військово-історичний альманах. — № 1(4). — 2002. — С. 154.
9. Цит. за: Дурдуківський В. Педагогічна діяльність Б. Грінченка // Праці Всеукраїнської академії наук. — Ч. 97. — Т. 1. — К., 1929. — С. 39.

10. Усеагульная дэкларацыя правоў чалавека. — Менск: Прадстаўніцтва ААН у Рэспубліцы Беларусь, 2000. — С. 6.
11. Цит. за: Киевская Старина. — 1885. — Т. XII. — С. 689.
12. Цит. за: Поступ. — № 203 (647). — Львів. — 12–13 грудня 2000 р.
14. Михайло Старицький. Твори у 8 томах. — К., 1963. — Т. 1.
16. Цит. за: Наталя Яковенко. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. — К.: Генеза, 1997. — С. 66.
17. Декреты Советской власти: Сборник документов. — Т. 1. — Москва, 1957. — С. 179.
18. Цит. за: Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст. — К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2001. — С. 305.
19. Конституція України. Стаття 20 // Конституція України. Конституція Автономної Республіки Крим: 36. нормат. актів. — К.: Юрінком Інтер, 2007. — С. 8.
20. ЦДАВО України. — Ф. 1429. — Оп. 1. — Спр. 1. — Арк. 16. — Цит. за: Сергій Литвин. Суд історії: Петлюра і петлюріана. — К.: Вид-во імені Олени Теліги, 2001. — С. 242.
21. Цит. за: Наталя Яковенко. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. — К.: Критика, 2005. — С. 460.
22. Федун Петро — «Полтава». Концепція самостійної України. Т. 1 // Твори / Упоряд. і відп. ред. М. В. Романюк. — Львів, 2008. — С. 590.
23. Цит. за: Д. І. Дорошенко. Нарис історії України. — Львів: Світ, 1991. — С. 95.
24. Цит. за: Роман Корогодський. Лідер (до 65-річчя від дня народження В'ячеслава Чорновола) // Українознавство — 2002. Календар-шорічник / Упорядн. Валентина Піскун, Анатолій Ціпко, Олена Щербатюк. — К.: Українська Видавнича Спілка, 2001. — С. 218.
25. Лапчинський Г. З перших днів Всеукраїнської радянської влади // Літопис революції. — Харків, 1927. — № 5–6. — С. 171.
26. Плужник Євген. Поезії / Упор., вступ. стаття та примітки Леоніда Череватенка. — К.: Радянський письменник, 1988. — С. 278.
27. Цит. за: Роман Бжеський. Переяславська умова в планах Б. Хмельницького та «переяславська легенда» // Переяславська рада 1654 року (Історіографія та дослідження) / Редкол. П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін. — К.: Смолоскип, 2003. — С. 251.
29. Цит. за: Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–XVIII ст. — К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2001. — С. 439.
30. Гординський С. Колір і ритми. Поезії. Переклади. — Київ, 1997. — С. 264.
31. Гнат Хоткевич. *Agia passionata*. Цит. за: Сергій Єфремов. Вибране. — К.: Наукова думка, 2002. — С. 68.

У книзі використано фотоматеріали з таких Інтернет-ресурсів та друкованих видань

<http://upload.wikimedia.org>
<http://www.istpravda.com.ua>
<http://www.memory.gov.ua>
<http://rusova.at.ua>
<http://www.radiosvoboda.org>
<http://www.archive.lviv.ua>
<http://www.archives.gov.ua>
<http://ru.wikipedia.org>
<http://narodna.prawda.com.ua>
<http://ukrmap.su>
<http://www.utoronto.ca>
<http://gazeta.ua>
<http://www.kozak-sirko.org.ua>
<http://photohistory.kiev.ua>
<http://muzey.vn.ua>
<http://www.day.kiev.ua>
<http://www.nato.int>
<http://www.nbu.gov.ua>
<http://www.segodnya.ua>
<http://fr.wikipedia.org>
<http://helsinki.org.ua>
<http://histans.com>
<http://telegrafua.com>

Берлинський М. Короткий опис Києва. – К., 1990.
До 80-річчя Національної академії наук України.
Фотоальбом. – К.: «АртЕк», 1998. – С. 14.
Донцов Д. Ідеологічний портрет. – К.: Видавничий
центр «Київський університет», 2000.
Друг О., Малаков Д. Особняки Києва. – К.: «Кий»,
2004. – С. 550.
Єфремов С. Вибране. – К.: Наукова думка, 2002.
Історичний календар – 97. Випуск третій. Науково-
популярний та літературний альманах. – К., 1996.
Київ Михайла Булгакова. – К.: Мистецтво: 1993. –
С. 197.
Києво-Могилянська академія в іменах. XVII–
XVIII ст. – К.: Видавничий дім «КМ Академія»,
2001. – С. 159.
Київ вчора і сьогодні. – К.: Видавець Ашот
Арутюнян, 2005. – С. 54.
Литвин С. Суд історії: Симон Петлюра і
петлюриана. – К.: Видавництво імені Олени
Теліги, 2001.
Пушкаш Ласло. о.Кир Теодор Ромжа: Життя і
смерть єпископа. – Львів: Ін-т Історії Церкви
Львівської Богословської Академії, 2001.
Сергій Єфремов, студент Київського
університету. – ЦДІАУК. – Ф. 707, оп. 287, спр.
4010. – арк. 4. Оригінал.
Стус В. Дорога болю. Поезії. – К.: Радянський
письменник, 1990.
ARCHE. – 2008. – № 7-8.
Українські Січові Стрільці. 1914–1920. – Львів,
1935. – С. 130.